

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ У ФАРМАЦІЇ: ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ПСИХОЕМОЦІЙНОГО ДОБРОБУТУ ЧОЛОВІКІВ І ЖІНОК ТА ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ АДАПТАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ

Зарічкова М. В., Бровченко А. К., Артюх Т. О.

*Інститут підвищення кваліфікації спеціалістів фармації
Національного фармацевтичного університету, м. Харків, Україна
uef-ipksf@nuph.edu.ua*

Вступ. Професійні організації, робочі відносини, трудові ролі та ідентичності не є нейтральними з гендерної точки зору. І незважаючи на те, що в сучасній охороні здоров'я домінують працівники жінки, в медицині зберігається гендерна диференціація в принципах розподілу влади та повноважень, у кар'єрних траєкторіях та рівні оплати праці. Сегрегація у виборі професійної спеціалізації та асиметрія в управлінській сфері визначає гендерні відмінності в професійній ідентичності працівників фармації, гендерний розрив у кар'єрних та професійних траєкторіях може негативно позначатися на трудовій мотивації, професійному самопочутті та ідентичності фармацевтів та загалом знижувати якість послуг у вітчизняній охороні здоров'я. А головне, гендерні стереотипи, які все ще панують у самосприйнятті та оцінці оточуючих чоловіків та жінок, негативно впливають на психоемоційні стани фахівців, що може призвести в кінці кінців до швидкого професійного вигорання.

Мета. Метою дослідження є аналіз гендерних стереотипів та їх впливу на психоемоційний добробут чоловіків та жінок, що працюють у фармацевтичній галузі.

Матеріали та методи. На даному етапі дослідження авторами застосовано теоретичні методи науково-педагогічного пошуку: аналіз нормативної бази, законодавчих документів, стратегій, концепцій України та закордонних держав, дослідницьких робіт вітчизняних і закордонних науковців, експертів, синтез, узагальнення аналітичної роботи, прогностичний підхід.

Результати та їх обговорення. Згідно Концепції комунікації у сфері гендерної рівності, схваленої Кабінетом Міністрів України у 2020 році, одним із головних елементів, який визначає становлення нашої країни як демократичної держави, що поважає права кожного громадянина, є забезпечення гендерної рівності в усіх сферах суспільного життя, в тому числі і в сфері охорони здоров'я. Достатньо довго жінок не допускали до таємниць аптечної справи та не давали можливості навчатися в цій галузі. Але завдяки заслугам багатьох жінок, зокрема Антоніні Лесневській та Зінаїді Аккер, більшість країн світу тепер має жінок на лідерських посадах у фармацевтичній сфері, як у аптеках, так і у лабораторіях. Навіть була обрана перша жінка-президент Міжнародної фармацевтичної федерації Кармен Пенья, яка розпочала свій професійний шлях у звичайній мадридській аптеці. За словами доктора Пенї, жінкам належить особливе місце у охороні здоров'я, оскільки так склалося, що саме вони вирішують задачу виховання у дітей навичок гігієни та здорового образу життя, а також найбільш піклуються про здоров'я своєї сім'ї, займаючись придбанням лікарських засобів в аптеках

(Ліки в Україні : URL: <https://liki.cn.ua/node/1187>). Кармен Пенья вважає, що наявність фахівців обох статей у штаті аптеки дає споживачеві можливість вибору до кого звернутися за порадою та допомогою.

Численні дослідження довели, що гендер – важлива соціальна категорія, що впливає на сприйняття оточуючих людей. Люди в першу чергу класифікують один одного за гендером, а не за віком або расою. І категоризація людей за групами – зручний механізм, тому що допомагає свідомості економити енергію в процесі мислення, значно скорочуючи обсяг розумових операцій. Однак саме гендерні стереотипи можуть бути вкрай неточними, узагальненими і резистентними щодо нової інформації. Під стереотипами розуміють спрощені, схематизовані, найчастіше спотворені і навіть хибні уявлення про певні соціальні об'єкти (особу, групу людей – в нашому випадку чоловіків та жінок), що характеризують сферу повсякденної свідомості.

Гендерні стереотипи проходять через всі сфери життя, включаючи медицину та фармацію. Одним з прикладів стереотипів є те, що роль лікаря в основному вважається як чоловіча, а роль медсестри, як жіноча. У фармації роль науковця та розробника нових лікарських засобів надається у свідомості пересічного громадянина чоловікам, а роль фармацевта, що працює з відвідувачами аптеки, – жінкам. Це може вплинути на те, як пацієнти та відвідувачі аптек ставляться до тих або інших професійних груп працівників медичної сфери. Наприклад, жінок можуть вважати менш компетентними при виконанні своїх професійних обов'язків, а також не настільки ефективними, як чоловіки, у керуванні фармацевтичними підприємствами або в прийнятті стратегічних рішень. Це підтримується тим, що жінки створюють менше власних фармацевтичних компаній та займають менше керівних посад. Майже за всю історію людства ми не можемо позбавитися від стереотипного уявлення про лідерські якості, які міцно пов'язуються з гендерною належністю, що часто призводить до обмеження розвитку професійних можливостей жінок у фармації, а також до утворення бар'єрів для їх професійного зростання.

На жаль, існують гендерні стереотипи, які можуть вплинути на сприйняття рівня обізнаності фармацевта в певних питаннях в залежності від статі. Наприклад, деякі відвідувачі аптек можуть вважати, що чоловіки більш компетентні в наукових або технічних галузях, а жінки – у сферах, пов'язаних з доглядом за дітьми, а також таких як народна медицина чи косметика. І ці закономірності можуть вплинути на очікування від фармацевта щодо консультації, яку він може надати.

У сфері охорони здоров'я стратегії побудови професійної ідентичності найчастіше пов'язані із відтворенням самими жінками гендерних стереотипів у професії. Гендерний аналіз самосвідомості представників професій, які пов'язані з охороною здоров'я, показує, що у процесах професійної ідентифікації чоловіків частіше зустрічається стратегія самореалізації і самоствердження через роботу. У побудові професійної ідентичності жінками найчастіше проявляється стратегія подолання перепон на шляху до мети, а також стратегія адаптації і пристосування. Самі жінки часто визнають, що стають фахівцями високого рівня та будують свою кар'єру всупереч

«природним» уявленням про розподіл ролей.

Існує також стереотип, про який хочеться сказати окремо – це стереотип про вчених жінок та чоловіків. У науковому середовищі донині існує стійка упередженість проти жінок-дослідників. Теорія рольової конгруентності пояснює цей феномен неузгодженістю між загальним очікуванням щодо типової жіночої ролі та типового вченого, якому зазвичай приписують маскулітні риси. Феномен називають «Ефект Матильди»: це систематичне заперечення вкладу жінок у науку, зменшення значущості їх роботи та приписування праць жінок колегам чоловічої статі. Жінки рідше отримують гранти, наукові нагороди, їх роботи рідше цитуються. Цей ефект був описаний Матильдою Джослін Гейдж (1826-1898) у її есе «Жінка як винахідник» (Центр гендерної культури : URL: <https://www.genderculturecentre.org/wp-content/uploads/2020/04/Matilda-effect.pdf>).

У фармації різні види робіт можуть бути розділені за галузями спеціалізації. Наприклад, фармацевти, що працюють в аптеці, фармацевтичні технологи та інші спеціалісти мають різні обов'язки та відповідальності. І дійсно можна спостерігати, що жінки традиційно більш представлені у таких підрозділах як аптека та роздрібна торгівля ліками, де вони можуть бути зайняті у місцевих аптечних мережах. У той же час, чоловіки можуть бути зайняті як фармацевтичні агенти, продавці обладнання та персонал на виробничих підприємствах. Однак, варто зазначити, що ситуація змінюється, і дедалі більше жінок вибирають професії науковців, інженерів, дослідників та менеджерів, пов'язаних з фармацією. Незважаючи на стереотипи, гендерні відмінності щодо напрямків роботи в області фармації поступово зникають, а професійні можливості в цій сфері доступні для всіх, незалежно від статі.

Повна перемога над гендерними стереотипами у професійній сфері на жаль зараз є важкодосяжною. Складність цієї задачі полягає в усталеності гендерних стереотипів у свідомості людей, автоматизмами у їх використанні. І починати працювати над досягненням поставленої мети слід не тільки з забезпечення дієвої гендерної рівності та недопущення проявів дискримінації, а, головне, – з розвитку гендерної культури громадян та зміни свідомості кожного члена суспільства. Особливо останнє стосується жінок, яким необхідно розвивати власну суб'єктність через постійний процес самопізнання та саморозвитку.

Висновки. Незважаючи на те, що суспільство змінюється, гендерні стереотипи все ще залишаються широко поширеними в тому числі і в фармацевтичній галузі, де вони можуть впливати на психоемоційні стани працівників, знижуючи їх самооцінку та відчуття задоволення від роботи, а також звужуючи можливості самореалізації. Формування та підтримка культури рівності і поваги до всіх працівників незалежно від статі означає створення середовища, де люди можуть відчувати себе впевнено, бути вільними від дискримінації та мобінгу, а також зберегти баланс між роботою та особистим життям.

Ключові слова: гендерні стереотипи, прояви гендерних стереотипів у сфері охорони здоров'я, психоемоційний добробут фахівців фармації.